

TÜRKÇE ÖĞRETMEN ADAYLARININ METİN ALGILARI

Mehmet TOK

Eren YILMAZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, mehmetttok@gmail.com /
usameerenyilmaz@hotmail.com

Özet

Dil becerilerinin gelişiminde ders kitapları ve metinler en temel araçlar olarak kullanılmaktadır. 21. yüzyılda dilin kullanım olarak farklılaşması ve yeni okuryazarlıkların çıkması aslında metin algısını da tamamen değiştirmiştir. Türkçe öğretimine farklı bakış açıları ile yaklaşıldığında kullanılacak olan metinlerin de buna bağlı olarak tamamen değişebileceğini söylemek mümkündür. Metin dilbilim çalışmalarının ortaya koyduğu birçok sınıflandırmaya bakıldığında, Türkçe öğretiminde kullanılabilecek metin çeşitlerinin ve özelliklerinin ne denli farklı olabileceği de ortaya çıkmaktadır.

Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının, metin algısına ilişkin algılarının tespit edilerek betimlenmesinin amaçlandığı bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması deseni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören 29 birinci ve dördüncü sınıf lisans öğrencileriyle yapılan görüşme ve "metin algısı form"larından toplanmıştır. Çalışma sonucunda araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun metin kavramını yazılı parçalardan oluşan bir bütün olarak algıladıkları; Türkçe öğretiminde geleneksel yaklaşıma uygun metin tercihlerinde buldukları ve metin türlerini kategorize etmede sıkıntı yaşadıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Metin, Metin Algısı, Metin Türleri.

TURKISH TEACHER CANDIDATES' TEXT PERCEPTIONS

Abstract

Textbooks and texts have been used as the most basic main tools in the development of language skills. In the 21st century, the diversification of language in terms of usage areas and the emergence of new literacies have actually changed the perception of the text completely. When approached with different perspectives to the teaching of Turkish language, it is possible to articulate that the texts can vary entirely depending on the fact. Thereafter, when many classifications revealed as results of text linguistics studies were taken into consideration it can be seen that the text types and features employed in teaching Turkish are various.

The present study whose aim is to describe the Turkish teacher candidates', who study at Department of Turkish education, opinions regarding the perception of the text has been carried out with the case study, which is one of the qualitative research methods. The research data have been collected from 29 first and fourth year undergraduate students studying in Turkish Education Department of Çanakkale Onsekiz Mart University through interviews and 'text perception forms'. As a result of the research study it has been revealed that the majority of students participated in the study perceive the notion of text as whole written pieces and have text preferences appropriate to the traditional approach and lastly they have difficulties in categorizing the text types.

Keywords: Text, Text Perception, Text Types.

Giriş

21. yüzyılın getirdiği iletişim imkânları, duygu ve düşüncelerin çok farklı şekillerde iletilmesini mümkün kılmaktadır. Bireyler, değişen dünyayı dil aracılığıyla algıladıkları gibi yine dil aracılığıyla anlam üretmekte ve iletişim kurmaktadır. Bir başka ifade ile dil aracını kullanarak yaşantılar düzenlenmekte, bakış açıları kazanılmakta, bir sorun çözülmekte, analiz ve değerlendirmeler yapılabilmektedir (Güneş, 2013). İnsanlık var olduğu günden bu yana hayat serüvenini dil aracını kullanarak sürdürmekte ve daha iyi koşullarda yaşamının imkânlarını da dil aracı ile sağlamaya çalışmaktadır.

Günümüz dünyasında geçen yüzyıllardan çok daha farklı olarak dil aracının kullanım imkânlarının genişlediği görülmektedir. Yazının icadına kadar dil denince akla gelen sözdü ve insanlar sadece sözün imkânları ile iletişimi mümkün hale getiriyorlardı. Yazının icadı bilginin iletişiminde, kültürün ve bilgi birikiminin diğer nesillere aktarılmasında bir dönüm noktası oldu. Böylece, dil aracının işlevleri arasına konuşma ve dinlemenin yanında okuma ve yazma becerileri de eklendi. Resimler, fotoğraflar, hareketli görüntülerin yanında ses, yazı ve görsellerin birlikte kullanıldığı metinlerle dil aracı çok farklı bir boyut kazandı. Bu durum dünyanın en çok kitap satışları yapan amazon.com sitesinin verilerine de yansdığı görülmektedir. Dünyanın en büyük çevrim içi kitap ve müzik mağazası tarihinde ilk kez e-kitap satışlarının basılı kitap satışlarını geride bıraktığını açıklamıştır.¹

Yeni teknolojiler ile birlikte dijital (ekran) okuma, dijital yazma, hipermetinsel okuma türlerinin ortaya çıkması, okuma-yazmanın ilerisinde “okuryazarlık” kavramını da getirmiş oldu. Artık günümüzde dil becerileri görsel okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlığı vb. adlarla anılmaya başlandı. Nitekim Alvin Toffler, 21. yüzyılın cahillerinin okuma yazma bilmeyen değil öğrenmeyen, öğrenemeyen ve yeniden öğrenme becerileri gösteremeyen bireylerin olacağını belirtir (akt. Thoman ve Jolls, 2003). Bu yeni kavramlar, günümüzde dil becerileri tanımlamasını dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin temelinde ele alınsa da okuryazarlık boyutuyla anlam kazanacağını ortaya koymaktadır.

21. yüzyılda dilin kullanım olarak farklılaşması ve yeni okuryazarlıkların çıkması aslında 21. yüzyılın metin algısını da tamamen değiştirmiştir. Kurdayıoğlu ve Tüzel (2010) yaptıkları çalışmada öğrencilerin, yalnızca yazılı ve basılı metinler ile sınırlı kalarak çevrelerini sarmış durumda olan görsel ve elektronik metinler ile zenginleştirilmemiş bir Türkçe dersi ile günümüz dünyasına hazırlanamayacaklarını belirtir. Bireyleri değişen dünyaya hazırlamak eğitimin bir görevi olması nedeniyle yeni okuryazarlık alanlarının dil becerilerinin geliştirilmesinde kullanılması beklenir.

¹ <http://www.ntvmsnbc.com/id/25116231> adresinden 16.11.2013 tarihinde alınmıştır.

1.1. Günümüzde Metin Kavramı

Metin kelimesinin kökeni Latince olup *texere*, *textus*, *textum* “dokumak, örmek; dokuma, örgü anlamlarına” gelmektedir (Yılmaz, 2010: 2). TDK Türkçe Sözlük’te (2005: 1382) metni “*is. Ar. metn* 1. Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst. 2. Basılı veya el yazması parça, tekst.” olarak tanımlamıştır. Aksan (1982: 205), metni “yazı dilinin gerçekleşmiş her sözcesine, dilin bir bütün oluşturan tüm sözlü sözceleri; sonlu sayıda tümcenin bağdaşık dizisi” olarak ifade ederken Günay (2003: 35) metin kavramına bildirişim değeri taşıması özelliğini temele alarak bir tanımlama yapar: “Belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür. Bir başka deyişle bildirişim değeri taşıyan, eyleme yönelik devingen bir bütündür.”

Metin tanımlamalarında üzerinde durulan nokta genel olarak dilsel bütünlük, yazılı ve sözlü formatlarda olması ve bir amaca yönelik olarak ele alınması şeklinde özetlenebilir. Bazı tanımlamalarda metnin sadece yazılı olmasına değinilmekte (bkz: TDK Türkçe Sözlük, 2005; Özdemir, 2007: 36) bazılarında ise sözlü olması da eklenmekte (bkz: Aksan, 1982; Günay, 2003; Vardar, 2002) ve anlamsal olarak bir bütünlük taşıması şartı koşulmaktadır.

Metnin anlamının zamanla farklılaşıp genişlediği görülmektedir. 1960’lı yıllarda yapıt olarak kullanılan kelimenin yerini metin kelimesinin aldığı (Konobloch, 1990’dan akt. Göktürk, 2010: 25-26), bu kavramın kullanılması ile birlikte yazınsal yapıtların dışında gündelik hayatta kullanılan dilsel metinler ile televizyon ve film gibi farklı iletişim kanallarıyla iletilen göstergeler bütünü de yazınbilimin inceleme alanına girmeye başladığı görülür (Şenöz, 2005: 19). Daha sonra yapılan bazı çalışmalarda metin kavramının anlamının oldukça genişlediği ve kendisinden anlam kurulan her şeyin metin kabul edildiği görülmektedir (bkz. Lenski 1998: 76; Akyol 1996: 8; Short, 1992: 315). Bu durumda, bir şoförün “*park edilmez*” anlamına gelen bir levhayı yorumlayarak aracını park etmemesi bildirişim işlevini görmesi bakımından levhanın bir metin olarak kabul edilmesini gerekli kılmaktadır. Akyol (2003: 49-50), metinleri bu bağlamda dilsel metinler (hikâyeler, kitap bölümleri, şiirler, makaleler, masallar, vb.) ve semiotik metinler (resimler, fotoğraflar, filmler, şarkılar, dramalar, haritalar, grafikler, beden dili vb.) olarak sınıflandırmaktadır.

1.2. Türkçe Öğretiminde Kullanılan Metinler

Dil becerilerinin gelişiminde ders kitapları ve metinler en temel araçlar olarak kullanılmaktadır. Metinlerin nitelikli olarak seçilmesi dil becerilerinin harekete geçirilmesinde öğretmen ve öğrencinin işini kolaylaştırır, öğrenme sürecinin sağlıklı işlenmesini sağlar. Türkçe öğretimine farklı bakış açıları ile yaklaşıldığında kullanılacak olan metinlerin de buna bağlı olarak tamamen değişebileceğini söylemek mümkündür. Metin dilbilim çalışmalarının ortaya koyduğu birçok sınıflandırmaya bakıldığında Türkçe öğretiminde kullanılacak metin çeşitlerinin ne denli farklı olabileceği de ortaya çıkmaktadır.

Akyol (2012), metinleri öncelikle, hikâye edici ve bilgi vermeye dayalı metinler olarak sınıflandırmaktadır. Bilgi verici metinlerin öğretimini ise kendi içinde kronolojik sıralama, tanımlayıcı metinler, sebep ve sonuç ilişkisine dayalı metinler, karşılaştırma ve kıyaslama türü metinler, problem çözmeye dayalı metinler olarak tasnif ederek öğretiminin yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Yazma becerilerinde öğrencilerin bu türde metinler yazmasının düşünce ile olan ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda okuma metinleri olarak ders kitaplarında benzer metinlerin yer verilmesi ve çözümlenmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Güneş (2013: 1), metinlerin geleneksel, davranışçı, bilişsel ve yapılandırıcı yaklaşımlara bağlı olarak değişim gösterdiğini belirtmiştir. Geleneksel yaklaşım, edebî metinleri; davranışçı yaklaşım üretilmiş metinleri; bilişsel yaklaşım özgün metinleri; yapılandırıcı yaklaşımın ise özgün ve özel metinleri kullanarak dil becerilerinin gelişimini sağlamaya çalıştığını açıklar. Özellikle yapılandırıcı yaklaşımla ortaya konması beklenen özgün metinlerde iletişimi temele alan gazete, dergi ve diğer yayınlardan alınabilecek metinler, özel metinlerle ise sanatçılar tarafından seslendirilen ve özel olarak dinleme-anlama için hazırlanmış metinlere vurgu yapmaktadır.

Cemiloğlu (2009) metinleri işlevsel ve edebî olarak ikiye ayırmakta; Çetişli (2009), buna akademik olarak üçüncü bir türü de ilave etmektedir. Türkçe öğretiminde kullanılacak metinlerin ne kadar edebî, ne kadar işlevsel ve ne kadar akademik metinlerden alınmalıdır sorusu bu bağlamda önemli bir tartışma konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Kılınç, Tok ve Tüzel (2012), ders kitaplarındaki metinlerde günümüzde edebî nitelikteki eserlerin yoğun bir şekilde yer aldığını işlevsel metinlerin ise yok denecek kadar az olduklarını ortaya koymuşlardır.

Çifçi (2006: 125) doğal ve kontrollü metinlerden bahseder ve eleştirel okuma becerisini geliştirmek için doğal metinlerin bulunup kullanılmasını, ayrıca da kontrollü metinlerin oluşturulması gerektiğini belirtir. Bu ayrım da yine Türkçe öğretiminde ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi oranlarda doğal ve kontrollü metinlere yer verilmesi gerektiğini tartışma konusu yapmaktadır.

Anlama ile ilgili modellerin hepsinde, metinler iki ana başlık altında incelenmektedir. Bunlar; bilgi verici metinler ve öyküleyici metinlerdir (Weaver ve Kintsch, 1991). Bilgilendirici metin terimi kurgusal olmayan metin olarak da kullanılır (Greene, 2012; Başaran ve Akyol, 2009). Bu durumda edebî, estetik ya da kurmaca adıyla anılan kurgusal metinler ile bilgi verici metinlerin yapı olarak farklı bir şekilde olduğu ve öğretiminin de farklı olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Türkçe öğretiminde metin sınıflamasına ilişkin olarak yoğun kullanılan metin sınıflamalarından birisi bilgilendirici ve öyküleyici metin şeklindedir.

İlköğretim Türkçe Dersi (6. 7. 8. Sınıflar) Öğretim Programı'na (MEB, 2006) bakıldığında metinlerin taşınması gerektiği özellikler 27 madde ile açıklanmıştır. Bu maddeler incelendiğinde metinlerde yer alması gereken özellikleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalı ve Türkçenin anlatım zenginliklerini, güzelliklerini yansıtan eserlerden, dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.

Diğer taraftan seçilen metinlerde olmaması gereken özellikler ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
- Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
- Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
- Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
- Metinler kitapların yanı sıra, dergi, gazete, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük, resmî İnternet siteleri ile basılı materyallerin çevrim içi sunumlarından seçilebilir. Aynı kaynaktan ikiden fazla metin alınmamalıdır.
- Tek yazarlı ya da birden çok yazarlı ders kitaplarında yazarlar tarafından yazılan ya da hazırlanan metin sayısı ikiye geçmemelidir.

1.3. Araştırmanın Amaçları

Bu çalışmada Türkçe öğretmen adaylarının Türkçe derslerinde temel dil becerilerin gelişiminde kullanılan metinlerle ilgili algılarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu bağlamda şu sorulara cevap aranmıştır:

- Türkçe öğretmen adayları, Türkçe eğitiminde ne tür metinler kullanılması gerektiğini düşünmektedir?
- Türkçe öğretmen adaylarının metin kavramına ilişkin tanımlamalarında ortaya çıkan algıları nasıl dağılım göstermektedir?
- Türkçe öğretmen adaylarının metinlerde olması/olmaması gereken özelliklere ilişkin algıları nasıldır?

2.Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımına bağlı olarak “durum çalışması” deseni olarak ele alınmıştır. Durum çalışmalarında bir örneğin, olgunun veya sosyal birimin, yoğun, bütüncül bir biçimde tanımlanması ve analizi (Merriam, 1998) ve bu tanımlamanın ilgili durumu nasıl etkilediğinin araştırılması ve bu etkiye ilişkin

bireysel algıların veya perspektiflerin ortaya çıkarılması ve yorumlanması amaçlanır (Yıldırım & Şimşek, 2005; 2008). Bu çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, metinlerin türleri, metinlerin özelliklerine ilişkin algıları ortaya konacaktır.

2.2. Araştırmanın Katılımcıları

Durum çalışması deseninde, çalışma grubu araştırmacıların çözümlemeyi amaçladığı durumu dışı vurabilecek birey ya da bireylerden seçilmektedir. Bu çalışma da metin kavramı ile sık sık karşı karşıya gelen lisans öğrencileri tercih edilmiştir. Araştırmanın katılımcıları 2013–2014 eğitim-öğretim yılının güz döneminde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören 29 öğrenciden oluşmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemi (Punch, 2005) ile seçilen katılımcılar iki grupta ele alınmıştır. Birinci grubu 14 kişiden oluşan 1. sınıf öğrencileri oluştururken, ikinci grubu 15 kişiden oluşan 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcılar belirlenirken gönüllük esas alınmıştır. Katılımcıların cinsiyet ve sınıf özellikleri şu şekildedir:

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet ve Sınıflara Göre Dağılımı

f	Cinsiyet		Sınıf		Toplam
	Kız	Erkek	1. Sınıf	4. Sınıf	
	16	13	14	15	29

2.3. Verilerin Toplanması

Katılımcıların metin algılarını belirlemek amacıyla öncelikle yarı yapılandırılmış görüşme sorularından oluşan "*Metin Algısı Formu*" kullanılmıştır. Katılımcıların oluşturdukları bu formlar araştırmanın birinci veri kaynağını oluşturmuştur. İkinci aşamada ise araştırmaya katılan öğretmen adayları ile görüşme yapılmış ve bu görüşmede yazılı olarak ifade ettikleri durumların daha ayrıntılı olarak ele alınması amaçlanmıştır. Sonuç olarak araştırmada iki veri toplama aracı kullanılmıştır.

"Metin Algısı Formu" oluşturulurken öncelikle araştırmacılar tarafından taslak sorular oluşturulmuş ve iki uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü neticesinde gerekli değişiklikler yapılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin analizi iki kısımda gerçekleştirilmiştir. Birinci kısımda öğrencilere verilen formlar araştırmanın kavramsal yapısına uygun olarak betimsel analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde, elde edilen veriler belirlenen temalara göre sistematik ve açık bir biçimde betimlenir, bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek 2005). Çalışmada analiz işlemi araştırmanın kavramsal arka planından yola çıkılarak belirlenmiş ve araştırma soruları çerçevesinde belirlenen ana temalar oluşturulmuştur.

İkinci kısımda ise öğrencilerle yapılan görüşme verileri içerik analizi tekniği ile analize tabi tutulmuştur. İçerik analizinde, kategorisel ve frekans analizi teknikleri kullanılmıştır (Bilgin, 2006). Öğrencilerle yapılan görüşme metinlerinin analizinde önceden hazırlanan kod listesine bağlı kalarak kodlama gerçekleştirilmiş ancak analiz sürecinde karşılaşılan yeni kodlar da listeye eklenerek analize devam edilmiştir (Corbin ve Strauss, 2008). Daha sonra benzer kodlar belirli kategorilerde toplanarak (Silverman, 1993; 2000) temalar oluşturulmuştur. İki aşama da MAXQDA© isimli nitel veri analizi programı kullanılarak veri analizinin daha açık, sistematik ve kontrollü bir şekilde yapılması amaçlanmıştır (Creswell, 2008).

Çalışmada görüşme soruları (yarı-yapılandırılmış) ve "Metin Algısı Form"u geçerliliği sağlamak için nitel araştırma konusunda deneyimli iki uzman görüşüne sunulmuş ve gerekli değişiklikler yapılmıştır. Güvenirliği sağlayabilmek için de veriler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı 3 kez kodlanmış ve ayrılıkların analizinde Miles ve Huberman'ın (1994: 64) Güvenirlik = Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı x 100 formülü kullanılmıştır. Bu formülün uygulanmasıyla elde edilen sonuç %78 çıkmış ve güvenirliliğe ulaşmıştır.

Araştırmada gizliliği sağlamak amacıyla öğrencilerin isimleri yerine kodlama kullanılmıştır. Kodlamada Ö1, Ö2... Ö12 gibi kod isimler verilmiş; sınıf seviyesi de bazı yerlerde yanında "4. sınıf" ya da "1. sınıf" şeklinde belirtilmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, öğretmen adaylarından toplanan görüşme ve form metinlerinin analizi neticesinde oluşan dört tema ve altındaki kategoriler değerlendirilecektir. Bu değerlendirmede, katılımcıların sınıf farklılıklarının bu algıya ilişkin etkileri de karşılaştırılacaktır. Temalar altında yer alan kategoriler öğretmen adaylarının görüşlerinden yola çıkılarak oluşturulduğu için, her görüşmede birden fazla kategori saptanabilmektedir.

Çalışmada *öğretmen adayları* ifadesi hem birinci hem de dördüncü sınıftan bu araştırmaya katılan lisans öğrencilerini kapsamaktadır. Aradaki ayrımın vurgulanmak istenildiği yerlerde sınıf seviyeleri verilerek aktarılmıştır.

Araştırma sorularından hareketle ve içerik analizi neticesinde şu dört tema altında kategoriler oluşmuştur:

- *Öğretmen Adaylarına Göre Metin Kavramı*
- *Türkçe Öğretiminde Kullanılması Gereken Metin Türleri*
- *Türkçe Öğretiminde Metinlerde Olması Gereken Özellikler*
- *Türkçe Öğretiminde Metinlerde Olmaması Gereken Özellikleri*

3.1. Öğretmen Adaylarına Göre Metin Kavramı

Bu başlık altında paylaşılan bulgular "Metin nedir?" sorusundan elde edilen verilerin analizi ile oluşturulmuştur. Öğretmen adaylarının metin kavramına bakış açıları Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2: Metin Kavramına İlişkin Görüşleri

Kategoriler	1. Sınıf (f)	Kategoriler	4. Sınıf (f)
Yazılardan oluşan bütün	48	Yazılardan oluşan bütün	31
Yazılı ve Görsel	2	Yazılı ve Sözlü	7
		Yazılı, Sözlü ve Görsel	5
		Yazılı ve Görsel	3
		Görsel	1

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların metin algısının daha çok tek bir başlık altında toplandığı görülecektir. Öğretmen adayları metin denildiği zaman en çok (f=77) *yazılardan oluşan bütün* kelimesi akıllarına gelmektedir. Katılımcılar bu durumu şöyle ifade etmişlerdir:

"Genel anlamda "metin" demek, bir yazarın ya da herhangi bir kişinin belirlediği bir türde bir fikir etrafında oluşturduğu yazıdır." (Ö10/1.sınıf)

"Paragraflardan oluşan, giriş, gelişme, sonuç bölümleri bulunan; konusu, bakış açısı, ana fikri bulunan ve aynı zamanda duygu ve düşünceden oluşan yazılardır." (Ö8/1.sınıf)

"Karşı tarafa iletmek istediği düşünceyi veya duyguyu, söz tekrarlarına düşmeden, açık ve sade bir şekilde bir çırpıda iletmek için düzenlenmiş kelimeler demektir." (Ö3/4.sınıf)

"Metin, bireysel ya da toplumsal yapının başrolüyle oluşturulmuş farklı kişilerin algılarına ulaşabilmek için hazırlanmış düzenli yazı grubudur." (Ö6/1.sınıf)

1.sınıfta okuyan katılımcıların ifade ettikleri bir diğer durum da metinlerin *görsel* ve *yazılı* olduğudur. Ö2 kodlu öğrenci bunu şu şekilde dile getirmiştir:

"Bana göre genel anlamda "metin" demek, bir amaç doğrultusunda yazılmış kendi içinde bütünlük oluşturan görsel ve yazılı öğelerdir."

4.sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre ise metin tanımı biraz daha çeşitlilik göstermektedir. *Yazılı* olmasından (f=31) sonra en çok tekrar edilen (f=7) *yazılı* ve *sözlü* kategorisidir. Dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerinden bazılarının görüşleri şu şekilde sıralanmaktadır:

"Bir konu, durum ya da olay hakkında okuyucu ya da dinleyiciye bilgi veren yazınsal araçtır." (Ö9/4.sınıf)

"Bana göre genel anlamda "metin" demek, genel anlamda bir konuda bilgi veren, yazılı veya sözlü güzel iletidir." (Ö5/4.sınıf)

Metni *yazılı*, *sözlü* ve *görsel* (f=5) olarak ele alan katılımcıların görüşleri ise şu yöndedir:

"Bana göre "metin" demek, öğrencinin gördüğü, karşılaştığı her şeydir. İzlediği bir filmde tutun da okuduğu herhangi bir kâğıda kadardır." (Ö12/4.sınıf)

"Türkçe derslerinde metin demek, derste kullanılacak her türlü materyal olabilir. Videolar, filmler, konuşmalar..." (Ö10/4.sınıf)

Bazı katılımcılara göre ise metin yazılı ve görsel (f=3)'dir. Bu katılımcılar görüşmede düşüncelerini aşağıdaki ifadelerle aktarmışlardır:

"Duygu, düşünce, olay ve durum bildiren, estetik kaygı güden veya gütmeyen, yazılı ve görsel yapıtlardır. (Ö2/4.sınıf)

"Belli bir plan çerçevesinde bireyin duygu ve düşüncelerine hitap eden yazılı ya da görsel unsurlardır." (Ö1/4.sınıf)

En son da Ö11 kod adlı katılımcıya göre ise sadece görsel yer almaktadır. Öğretmen adayı fikrini şöyle dile getirmiştir:

"Amaç olmaktan çok bir araç niteliği taşıyan vermek istenilen mesajı karşıya iletmeye yararlı olan görsel araçtır."

3.2. Türkçe Öğretiminde Kullanılması Gereken Metin Türlerine İlişkin Beklentileri

Öğretmen adaylarının Türkçe öğretiminde kullanılması gereken metin türlerine ilişkin beklentilerinin kategori ve frekansları Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3: Türkçe Öğretiminde Kullanılması Gereken Metin Türlerine İlişkin Beklentileri

Kategoriler	1. Sınıf (f)	Kategoriler	4. Sınıf (f)
Öğretici Metinler	22	Öğretici Metinler	12
Edebî Metinler	16	Edebî Metinler	7
Eğlendirici Metinler	8	Eğlendirici Metinler	9
Düşündürücü Metinler	7	Düşündürücü Metinler	2
Açıklayıcı Metinler	3	Açıklayıcı Metinler	1
Bilgilendirici Metinler	2	Bilgilendirici Metinler	1
Akademik Metinler	2	Akademik Metinler	1
Betimsel Metinler	1	Betimsel Metinler	2
Şiir Metinleri	1	Yaratıcı Metinler	2
Sınırlama Olmamalı	1	Şiir Metinleri	2
		Sanatsal Metinler	4
		Öyküleyici Metinler	7
		Haber Metinleri	1

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarının Türkçe öğretiminde kullanılması gereken metin türlerini geniş bir bağlamda ele aldıkları görülmektedir. Özellikle eğlendirici metinler ya da düşündürücü metinlerin aslında metin özellikleri başlığı altında yer alması gerekirken katılımcıların bunları bir metin türü olarak ele aldıkları anlaşılmaktadır. Öğretmen adaylarının metin algısını en somut şekliyle yansıtabilmek adına bu ve benzeri çelişkili durumlar kategori olarak ele alınmış ve sonuç bölümünde ayrıca tartışılmıştır.

Öğretmen adaylarının görüşleri incelendiğinde (Tablo 3) üç ana başlık ön plana çıkmaktadır: "*Öğretici, eğlendirici ve edebî metinler*". İki grup katılımcılar da Türkçe öğretiminde en çok *öğretici metinleri* tercih edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar bu görüşlerini şu cümlelerle ortaya koymuşlardır:

"*Türkçenin öğretilmesinde daha çok öğretmen olacağımız için öğretici metinler kullanılmalıdır. Bunlar herhangi bir türden tercih edilebilir. Makale olur, akademik yazı olur hatta masal bile olur. Öğretici metin olduğu sürece sıkıntı yok.*" (Ö1/1.sınıf)

"*Ben en çok edebî metinleri kullanırdım. Edebi metinlerin insanın duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirdiğine inanıyorum.*" (Ö8/4.sınıf)

"*Eğlendirici metin türünün tercih edilmesi gerekir. Sonuçta bunlar çocuk. Yetişkin gibi oturtup makale okuyamazsın. Eğlenmeye, eğlenirken de öğrenmeye ihtiyaçları var.*" (Ö8/1.sınıf)

Katılımcıların ifade ettikleri bir diğer hususta Türkçe öğretiminde *edebî metinlerin* (f= 23) kullanılmasıdır. Ö4 ve Ö12 kod adlı dördüncü sınıf öğrencileri bunu şöyle aktarmışlardır:

"*Özellikle derslerde edebî metinlerin kullanılmasını isterim. Edebilikten çok uzak bir hayatın içerisindeyiz. Postmodern sistem bizi bütün iyi şeylerden uzaklaştırdı ve edebî metinlere de yabancı hale getirdi.*" (Ö4)

"*Edebî metinler Türkçe Dersi'nin merkezinde olmalı. Halit Ziya'dan, Namık Kemal'den, Peyami Safa'dan ve diğer birçok ünlü şahsiyetin kitaplarından edebî kısımlar seçilmeli.*" (Ö12)

Üçüncü olarak en çok dile getirilen metin türü *eğlendirici metinler* olmuştur. Aslında uzmanlar tarafından *eğlendiricilik* bir metin özelliği olarak ele alınsa da katılımcılar bunu bir tür olarak ifade etmişlerdir. Bu metin türünün kullanılması gerektiğini bazı öğrenciler şöyle dile getirmişlerdir:

"*Aslında Türkçe öğretiminde en çok eğlendirici metinler kullanılmalı bana göre. Çünkü ben küçük yaşta beri hatırlıyorum hep derslerde gördüğümüz metinler sıkıcıydı. Hiç eğlendirici metinlerle karşılaşmadık*" (Ö7/1.sınıf)

"Eğlendirici metinler en çok tercih edilmeli. Çocuğun doğasında zaten eğlenmek var. Her gün okuldan eve gittikleri zaman bilgisayarın başında niçin vakit geçiriyorlar? Eğlenmek için tabi ki." (Ö9/4.sınıf)

Bu üç kategoriden sonra sınıf seviyesine göre seçilen metin türlerinde ki farklılıklar belli olmaktadır. 1. sınıfta öğrenim gören katılımcılara göre sırasıyla "düşündürücü, açıklayıcı, bilgilendirici, akademik, betimsel ve şiir metinleri" gelmekteyken; 4. sınıfta öğrenim gören katılımcılara ise "öyküleyici, sanatsal, betimsel, düşündürücü, şiir, yaratıcı, akademik, açıklayıcı, bilgilendirici ve haber" metinleri" gelmektedir. 1. sınıf öğrencilerinin öyküleyici, sanatsal, haber metinlerinden hiç bahsetmedikleri görülmektedir. Yine burada sanatsal, yaratıcı, betimsel ve düşündürücü kategorilerinin metin özelliklerinden biri olduğu görülmektedir. Katılımcılardan bazılarının görüşleri şu şekildedir:

"Öykülendirici metinlerin tercih edilmesini isterim. Bu metinlerin okuyucunun hayal gücünü geliştirdiğini düşünüyorum. Acı dünya gerçeklerine karşılık masalımsı bir dünya çiziyor bize bu metinler." (Ö2/1.sınıf)

"Lisedeki müdürüm okula bir konuşmasında şöyle demişti. Mankurtlar gibi olmayın. Size kullanmanız için bir beyin verilmiş. Gerçekten okullarda öğrenciler mankurtlar gibi uyutuluyor. Öğrencilerin beyinlerini harekete geçirecek düşündürücü metinler belki bunu kısmen engeller." (Ö3/4.sınıf)

"Öğrencileri eğlendirecek metinlerle başlamalıdır. Direkt olarak bilimsel ciddi metinler üzerinden gidilmesi ya da bunların yazdırılması öğrencileri sıkabilir. Farklı, yaratıcı metinler kullanılmalıdır." (Ö7/4.sınıf)

"Öğrencilerin dikkati çeken daha kolay anlaşılabilir, öğrencileri sıkmayan öyküleyici ve betimleyici metinler kullanılmalıdır." (Ö1/4.sınıf)

Bir katılımcı ise (Ö3/1.sınıf) metin konusunda bir sınırlama olmaması gerektiğini şu ifadelerle anlatmıştır:

"Niçin metin sınırlaması yapıyoruz ki? Öğrenci bizim sunduğumuz metni istemiyorsa ne yapacağız? Bence metin türünü sınırlandırmak yerine özgür bırakmalıyız. Yoksa terk ettiğimiz yaklaşımlara geri dönmüş oluruz."

3.3. Türkçe Öğretiminde Kullanılan Metinlerde Olması/Olmaması Gereken Özelliklere İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öğretmen adaylarının Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerde olmaması gereken özelliklere ilişkin beklentilerini ve bu beklentilerin frekansları Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4: Türkçe Öğretiminde Metinlerde Olması Gereken Özelliklere İlişkin Beklentileri

Kategoriler	1. Sınıf (f)	Kategoriler	4. Sınıf (f)
Anlaşılır ve sade olmalı	29	Anlaşılır ve sade	15
Öğretici olmalı	22	Öğretici olmalı	11
Seviyesine uygun olmalı	16	Seviyesine uygun	25
Türkçe dersi ile ilgili olmalı	13	Kültürel değerlerimize uygun	13
İlgi çekici olmalı	12	İlgi çekici olmalı	14
Geliştirici olmalı	12	Geliştirici olmalı	19
Edebî olmalı	12	Edebî olmalı	10
Eğlendirici olmalı	11	Eğlendirici olmalı	12
Düşünce dünyasını zenginleştirici	10	Düşünce dünyasını zenginleştirici	11
Bilgilendirici olmalı	6	Güncel olmalı	11
Ünlülerin metinleri kullanılmalı	5	Eğitici olmalı	11
Sanatsal olmalı	5	Sanatsal olmalı	10
Kurallara uygun	5	Kurallara Uygun	9
		Dilin zenginliğini göstermeli	11

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin en çok ifade ettiği iki özelliğin *anlaşılabilirlik* ve *sadelik* (f=44) ve *seviyeye uygunluk* (f=41) olduğu görülmektedir. Katılımcılar bunu şu şekilde aktarmışlardır:

"Benim bir metinde aradığım ana özellik anlaşılır ve sade olmasıdır. Şunu bu yaşına geldim hala anlamış değilim neden okullarda 18. ya da 19. yüzyılın metinlerini okutuyoruz? Bir kere dili hem ağır hem de seviyenin üstünde. Öğrencilere okutulacak metinlerin olmazsa olmazı iki kelimedir: Anlaşılabilirlik ve sadelik." (Ö11/4.sınıf)

"Lisede derste okuduğumuz bazı metinleri şimdi düşünüyorum herhalde okusam şimdi yine anlamam. 6. sınıftayken (yanlış hatırlamıyorsam) Türkçe öğretmenimiz bize zorla simyacıyı okutmuştu. Okumaktan soğumuştum sayesinde. Metinlerde aranması gereken özelliklerin başında yaşa uygunluk gelir. Seçtiğiniz metin isterseniz dünyanın en kallavi metni olsun öğrencinin yaşına uygun değilse çöp (bence)" (Ö8/1.sınıf)

Öğretmen adaylarının metinlerde olması gereken özelliklere ilişkin beklentileri incelendiğinde katılımcıların üzerinde durdukları diğer bir maddenin de *öğreticilik* (f=33) olduğu görülmektedir. Ö12 kod adlı 1. sınıf öğrencisi bununla alakalı şu ifadeleri kullanmıştır:

"Öğrencilerin karşısına çıkaracağım metinlerin öğretici olmasını isterim. Sonuçta gün boyu zaten eğlenmek ve öylesine vakit geçirmek için bir sürü boş işle uğraşıyorlar. Kullandığımız metinlerde öğretici olmazsa okula gelmelerinin bir anlamı kalmaz."

Görüşme yapılan öğretmenlerin en çok tekrar ettikleri bir başka kategori ise *metinlerin geliştirici olması* gerektiğidir. Öğretmen adaylarından Ö9 kod adlı 1. sınıf öğrencisi bu durumu şöyle dile getirmiştir:

"Türkçe derslerinde birbirinden farklı olarak ele alınan türler var. Yazılan metinler ele alınan düşünceye göre bir tür çerçevesinde yazılarak, öğrencinin ele alınan konu hakkında gelişmesini sağlamalıdır. Yani bence Türkçe derslerinde metin demek yeni şeyler öğrenmek ve yeni bakış açıları kazanmak demektir."

Katılımcıların sık tekrar ettikleri bir başka üç kategoride *kültürel değerlerimize uygun olmalı, edebî olmalı ve eğlendirici olmalı* şeklinde sıralanmıştır. Öğrencilerden bazıları bu durumu şu şekilde aktarmışlardır:

"Aslında çocuklara kültürel değerlerimize uygun metinler sunulsa çok daha mantıklı olur. 5-10 senedir bir sürü yazar gençlik kimliğini yitiriyor diye serzenişte bulunuyor. Belki de sebebi budur. Bir de bu sayede tarihinden kopartmamış oluruz neslimizi." (Ö12/4.sınıf)

"En önemlisi edebî olması bence... Yeri geldiği zaman lay lay lom metinlerde kullanılabilir ama öğrencilerin yetişmesini sağlayacak şeyin metinlerdeki edebîlikte saklı olduğunu düşünüyorum." (Ö6/1.sınıf)

"Öğrencilerin metin okurken eğlenmesini isterim. Hiç sıkılmamalılar. Stajda dikkat ediyorum o yaşta hareketli olması gereken çocuklar esneyip duruyorlar." (Ö2/4.sınıf)

Öğretmen adaylarının ifade ettikleri diğer hususlar ise *ilgi çekici olmalı, Türkçe dersi ile ilgili olmalı, ünlülerin metinlerinin kullanılması, sanatsallık ve kurallara uygunluk* maddeleri olarak görülmektedir. Katılımcıların bu kategorilere ilişkin görüşleri şu şekildedir:

"Türkçe derslerinde metin demek, estetik zevk duymamızı sağlayan sanatsal özellikleri ağır basan, eğlendirici düşündürücü, yaratıcı metinler demektir." (Ö11/4.sınıf)

"Şimdi üniversitedeki derslerde biz de bir sürü metinle çalışıyoruz. Bazı metinleri kimin yazdıkları bile belli değil. Asıl kullanılması gereken metinler şairlerin, yazarların ve fikir adamlarının yazıları olmalı. Bu insanlara teveccüh edilmesinin bir hikmeti var ki yazıları okunuyor." (Ö5/4.sınıf)

"Kurallara uygun olmalı kullanacağımız metinler. Kurallardan kastım genelgeçer kurallar. Noktası, virgülü, ünlemi, cümle yapısı... Hatta toplumsal değerlerimizi bile kural olarak içeriğe yansıtabiliriz." (Ö2/4.sınıf)

"Geliştirici olmasını isterim metinlerin. Öğrenci okuduğu zaman bulunduğu noktadan daha ileriye gidebilmeli ve kendisinin de geliştiğini fark edebilmeli." (Ö2/1.sınıf)

"Metinlerin Türkçe dersi ile iç içe olması çok önemli. Gidip çocuğun karşısına çok alakasız metinler çıkarıyorlar. Türkçe Dersi ile kesinlikle uzaktan yakından alakası yok. Öğrencilerin bence bir kısmının bu derse karşı antipatilerinin nedeninde bu var." (Ö8/1.sınıf)

"Kesinlikle ilgi çekici olmalı. Çocuğun ilgisi çekerse dersimiz amacına daha kolay ulaşır. Bunun için bir sürü yöntem ve teknik kullanılabilir." (Ö6/1.sınıf)

Tablo 5'te Türkçe öğretmen adaylarının Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerde bulunmaması gereken özelliklere ilişkin görüşleri ve frekansları verilmiştir.

Tablo 5: Türkçe Öğretiminde Kullanılan Metinlerde Olmaması Gereken Özellikler

Kategoriler	1. Sınıf (f)	Kategoriler	4. Sınıf (f)
Öğrencileri sıkmamalıdır	24	Öğrencileri sıkmamalıdır	12
Metnin dili ağır olmamalı	14	Metnin dili ağır olmamalı	6
Anlaşılmaz olmamalı	14	Anlaşılmaz olmamalı	9
Seviyesinin üstünde olmamalı	10	Seviyesinin üstünde olmamalı	7
Bilimsel olmamalı	8	Gelişimi sağlamayan	10
Bilgi ağırlıklı olmamalı	6	Görsellerle desteklenmemesi	4
Kuralsızlık	6	Kuralsızlık	4
Karmaşıklık	5	Karmaşıklık	6
Soyut olmamalı	5	Soyut olmamalı	2
İdeolojik mesaj içermemeli	5	İdeolojik mesaj içermemeli	17
Yabancı sözcük içermemeli	4	Yabancı sözcük içermemeli	9

Tablo 5 incelendiğinde katılımcılara göre en çok ifade edilen durum (f=36), metinlerin *öğrencileri sıkması* olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmen adayları bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Öğrencileri sıkacak metinlerin kullanılmaması gerekiyor. Onlar için daha eğlenceli metinler seçilmeli. Şimdi verilen metinlerin çoğunda ben bile çok sıkılıyorum, çocuk nasıl sıkılmasın?" (Ö11/1.sınıf)

"En dikkat edilmesi gereken durum sıkıcı olmamaları metinlerin. Stajda da görüyoruz aslında öğrencinin en zevk alması gereken kısım burası olmasına rağmen çoğu metin okunurken esniyor." (Ö2/4.sınıf)

Görüşmeye katılan öğretmenlerin üzerinde durdukları bir başka konuda metinlerin *ideolojik mesaj içermemesi* (f=17) gerektiğidir. Öğretmen adayları ideolojik metinlerin kullanılmasını öğrencinin özgür iradesine müdahale olarak değerlendirmektedirler. Bunu Ö6 kod adlı 1. sınıf öğrencisi şu şekilde ifade etmiştir:

"Bence en çok dikkat edilmesi gereken durum belli bir ideolojiye dayanan metinlerin kullanılmaması. Sonuçta öğrenciler kendi seçimleri konusunda

özgürler. İdeolojik mesaj taşıyan metinler amaçlı ya da amaçsız bir şekilde öğrencileri yönlendiriyorlar."

Öğretmen adaylarının Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerde olmaması gereken özelliklere ilişkin görüşleri incelendiğinde en çok ifade ettikleri ikinci (f=23) özelliğin *anlaşılmazlık* olduğu görülmektedir. 4. sınıf öğrencisi Ö5'in bu konu hakkındaki düşünceler şu şekildedir:

"Derslerde kullanılan metinlerin anlaşılmasız olmaması gerekir. Bazı metinlerin neyden bahsettiği bile belli değil. Stajda çocuk "ben anlamadım" diye bana soruyor. Ben de anlamadım ki ne diyeyim çocuğa?"

Öğretmen adaylarının ifade ettikleri bir başka özellik ise *yabancı sözcük içermemeli* şeklinde dile getirilmiştir. 4. sınıf öğrencilerinden Ö8 bu konudaki görüşlerini şu cümlelerle dile getirmiştir:

"Okul deneyimi dersi için öğrencilerle bir aradayken fark ettiğim bir durum da yabancı sözcüklere karşı çok soğuk olmalarıydı. Öğrencilerin motivasyonunu metin üzerinden işlenen derslerde çok etkiliyordu bu yabancı sözcükler."

Çalışma kapsamında görüşlerine başvurulmuş öğretmen adaylarının ifade ettikleri farklı bir husus ise metinlerin *soyut olmaması* gerektiğidir. Öğretmen adaylarının bu konuya ilişkin bazı düşünceleri şu şekildedir:

"Öğrencilerin kafasında canlandıramayacağı soyut metinleri kullanmazdım. Zaten somut işlem soyut işlem dönemi diye bir şey var. Bizim derslerine gireceğimiz çocuklar daha soyut işlem dönemine yeni giriyorlar. Lise de belki ama ortaokul da kesinlikle soyut metinlerden kaçınılmalı." (Ö3/4.sınıf)

"Yaşlarına veya anlama kapasitelerine uygun olmayan kısacası onlara faydalı olmayacak özelliklerdeki metinleri kullanmayı düşünmem" (Ö10/1.sınıf)

Katılımcıların görüşlerinden oluşan "metinlerde bulunmaması gereken özellikler" temasına ilişkin diğer kategoriler de şu şekilde sıralanmaktadır: *"Gelişimi sağlamayan, görsellerle desteklenmemesi, metnin dili ağır olmamalı, bilgi ağırlıklı olmamalı, karmaşıklık ve kuralsızlık."* Bu kategorileri destekleyen öğretmen adaylarının ifadelerinden alınan bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

"Daha çok bilgi ağırlıklı ve çok ayrıntı içeren metinleri derste kullanmayı düşünmem. Küçükken biz de sıkılıyorduk. Çocuk yine çocuk... Değişen bir şey yok onlar da bilgi ağırlıklı metinleri sevmeyeceklerdir." (Ö1/4.sınıf)

"Görsellerin olmadığı metinler artık olmamalı. Çocuklar görsel dünyanın içerisinde doğuyorlar ve büyüyorlar. Görsel ona ait bir şey. İlgilerini çekecek ve metne bağlayacak bir araç. Sadece yazıdan ibaret olan metinler çok yanlış bir tercih olacaktır." (Ö12/4.sınıf)

Görüşmeye katılan öğretmenlerin bir başka beklentileri ise metinlerin *bilimsel olmaması* gerektiği yönündedir. Konuyla ilgili görüşlerini Ö2 kod adlı öğretmen adayı şu şekilde aktarmıştır:

"Türkçenin öğretilmesinde daha çok öğrencileri eğlendirecek metinlerle başlamalıdır. Direkt olarak bilimsel ciddi metinler üzerinden gidilmesi ya da bunların yazdırılması öğrencileri sıkabilir. Hatta belki de dersten soğutabilir. Çocuğa görelilik önemli bence..."

4. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan katılımcı grubun metin algılarını ortaya koyma amaçlanmıştır.

Görüşüne başvuru alan öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun metin kavramını *yazılı parçalardan oluşan bir bütün* olarak algıladıkları görülmektedir. Geertz ve Turner'in neredeyse her şeyi okunabilen bir metin olarak ele almaları (akt: Schudson, 1987); Titon'un (1995) "*metin*" kavramını harflerin içine hapsetme yanlısına düşme üzerine düşünceleri; Akyol'un (2012) ifadeleriyle semiotik bakış açısı ile metin kavramının bugüne kadar anlaşılan şekilden daha ileriye gitmesi; Kurudayıoğlu ve Tüzel'in (2010) değişen metin algısı çerçevesinde ele alındığında "*metin*" kelimesinin kavram olarak sınırlarının çok genişlediği görülecektir. Değişen teknoloji ve paradigmlar ışığında metin kavramının da yenilendiği göz önüne alınınca; çalışmaya katılan öğretmen adaylarının bu değişimi tanıma noktasında yetersiz oldukları anlaşılmaktadır. Sadece 2 katılımcının metin kavramını *yazılı, sözlü ve görsel* unsurların bütünü (f=4) olarak ele aldığı ve katılımcıların en çok (f=77) metni *yazılı bir bütün* olarak gördükleri verilerin analizi sonucunda tespit edilmiştir. Sınıf seviyesine göre bakıldığı zaman ise 1. sınıfta öğrenim gören katılımcıların 4. sınıftaki öğrencilere göre görsel ve sözlü metinlere karşı farkındalık oranının daha düşük (bkz. tablo 2) olduğu anlaşılmaktadır. Dördüncü sınıf öğrencilerinin metin algılarının, birinci sınıf öğrencilere göre daha çok çeşitlilik göstermesinin sebebi TRÖ239 kodlu Seçmeli Medya Okuryazarlığı ve TRÖ303 kodlu Okuma Eğitimi dersini almalarından kaynaklanabilir. Bu derslerin içeriğinde şu konular yer almaktadır:

- Metin Türleri ve Türkçe Derslerinde Kullanılabilecek Metinler
- Görsel İçeriğin ve Çok Katmanlı Metinlerin Analizi
- Görsel Okuma
- Metinsellik Ölçütleri
- Görsel Metinlerin Özellikleri

Fakat dördüncü sınıf öğrencilerinin metin tanımlamalarının kendi içerisinde değerlendirildiği zaman; metin *yazılı unsurların bütünüdür* görüşünün (f=31) diğer görüşler karşısında (f=16) çok büyük yer kapladığı da görülmektedir.

Araştırmada ortaya çıkan bir diğer bulguda ise öğrencilerin Türkçe öğretiminde kullanılacak metinlere ilişkin en çok ifade ettikleri iki türün "edebî ve

öğretici" metinler olduğu görülmektedir. Geleneksel yaklaşımda zorunlu görülen ve büyük bir öneme sahip olan edebî metinlerin, yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesi ile yerini özgün ve özel metinlere bıraktığı görülmektedir. Güneş (2013: 11) bu geçişi şu ifadelerle aktarmaktadır: "*Önceleri yoğun biçimde edebî metinler kullanılırken, dünyamızda olduğu gibi önemli yenilikler yapılmış, yeni programlar ve dil öğretim yaklaşımları uygulamaya konulmuştur. Bu uygulamalar gereği ders kitaplarında edebî metinlerin yanında özgün ve özel metinlere de yer verilmiştir. Böylece Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanan, düşünen, araştıran, öğrenen, sorgulayan, gelişen, kendinin ve ülkemizin geleceğine yön veren bireyler yetiştirme amaçlanmıştır.*" Bu bağlamda araştırmaya katılan öğrencilerin davranışçı eğitim paradigmasına yönelik metin tercihlerinde bulunduğu söylenebilir. Yapılandırmacı yaklaşıma uygun metinlerin ise "öyküleyici, açıklayıcı, bilgilendirici ve yaratıcı metinler" olmak üzere çok az tekrar edildiği (f=15) bulgular sonucunda görülmektedir. Bu tekrarların çoğunluğuna yakını ise (f=10) dördüncü sınıfta öğrenim gören katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Buradan hareketle dördüncü sınıf öğrencilerinin, birinci sınıfta öğretim görenlere nazaran metin algısı açısından yapılandırmacı yaklaşıma daha yakın oldukları söylenebilir.

Çalışmaların bulgularından hareketle görüşüne başvurulmuş öğrencilerin büyük çoğunluğunun metin kavramına ilişkin düşüncelerinin son derece sınırlı olduğu görülmektedir; metin türlerine tam tersi daha esnek oldukları görülmektedir. Fakat bu türlerin kategorize edilmesinde sıkıntı yaşadıkları ortadadır. Geleneksel, davranışçı, bilişsel ve yapılandırmacı yaklaşımlara göre metin türleri dört kategori altında sınıflandırılmaktadır (Güneş, 2013): "Edebî metinler, üretilmiş metinler, özgün ve özel metinler". Katılımcıların bu ana başlıklardan sadece edebî metinler konusunda fikir sahibi olduğu anlaşılmaktadır (bkz. tablo 3). Birinci sınıfta öğrenim gören katılımcıların bu konuda sıkıntı yaşamalarının sebebi metin türleri konusunu içeren herhangi bir ders almamaları olarak değerlendirilebilir. Ancak dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin bu durumdan habersiz olmaları düşündürücüdür. TRÖ303 kodlu Okuma Eğitimi dersinde "Metin Türleri ve Türkçe Derslerinde Kullanılabilecek Metinler" konusunu gören öğrencilerin "bilgi"yi hatırlama konusunda sıkıntı yaşadıkları görülmektedir.

Araştırmaya katılan lisans öğrencilerinin metinlerde olması/olmaması gereken özelliklere ilişkin algılarının, ilköğretim Türkçe Dersi (6. 7. 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda (MEB, 2006) yer alan metinlerin taşınması ve taşınmaması gerektiği özelliklerini sıralayan 21 madde ile oldukça tutarlı bir biçimde uyduğu görülmektedir (tablo 4 ve 5). Dördüncü sınıf öğrencilerinin "Türkçe derslerinde metin seçimi ve çeşitliliği" konusunu ele alan TRÖ413 kodlu Türkçe Ders Kitabı İncelemeleri dersini almalarının bunda etkili olduğu düşünülebilir. Fakat birinci sınıf öğrencilerin bu dersi almadıkları halde dördüncü sınıf öğrencilerle oldukça paralel yönde görüş bildirmelerinin sebebi başka bir araştırmada ele alınabilir.

Bu çalışmanın sonuçlarından yola çıkılarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Değişen yaşam koşulları, paradigmlar ve yaklaşımlar çerçevesinde ortaya çıkan yeni metin türlerini, Türkçe öğretmen adaylarının fark etmelerini sağlayacak özgün uygulamalar yapılabilir.
- Öğrencilere yapılandırmacı yaklaşıma uygun metin türleri ile diğer yaklaşımlara uygun metin türleri arasındaki farklar ve kullanım amaçları, ilgili derslerin içeriklerinde verilebilir.

Kaynakça

- Aksan, D. (1982). *Dilbilim Seçkisi: Günümüz Dilbilim Çevirileriyle İlgili Yazılardan Çeviriler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Akyol, H. (1996). *Metinler arası (Intertextuality) okuma ve sorular*. Bilgi Çağında Eğitim, 7, 8-11.
- Akyol, H. (2003). Metinlerden Anlam Kurma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 49-59.
- Akyol, H. (2012). *Türkçe Öğretim Yöntemleri (5. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Başaran, M. & Akyol, H. (2009). Okuduğunu anlama ve metne karşı geliştirilen tutum üzerinde metnin bilgi verici veya hikâye edici olmasının etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 11-23.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cemiloğlu, M. (2009). *Dil Bilimi Açısından Türkçe Yazılı Anlatım Öğretimi ve Anlatım Teknikleri*. Bursa: Alfa Aktüel.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Los Angeles: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2008). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Thousand Oaks, CA.: Sage Publications.
- Çetişli, İ. (2009). *Batı edebiyatında Edebî Akımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çifçi, M. (2006). Türkçe Öğretiminin Sorunları. G. Gülsevin, & E. Boz içinde, *Türkçenin Çağdaş Sorunları (2. Baskı)* (s. 77-134). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Göktürk A. (2010). *Okuma Uğraşı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Greene, K. (2012). Common Core: Fact vs. Fiction. *Instructor*, 122(2), 23-27.
- Günay, D. (2003). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Güneş, F. (2013). Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-12.
- Kılınç, A., Tok, M. ve Tüzel S. (2012). "İşlevsellik mi estetik mi?". *V. Eğitim Araştırmaları Kongresi*, İstanbul.

Kurudayıoğlu, M. & Tüzel, S. (2010). 21. Yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 28, 283-298.

Lenski, S. D. (1998). Intertextual intentions: Making connections across texts. *Clearing House*, 72(2), 74-75.

MEB (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6. 7. 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Miles, M. B. & Huberman, A. (1994). *Qualitative Data Analysis*. London: Sage

Özdemir E. (2007). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi

Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş* (Çev. D. Bayrak, H. B. Arslan ve Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Schudson, M. (1987). The new validation of popular culture: sense and sentimentality in academia. *Critical Studies in Media Communication*, 4(1), 51-68.

Short, K. G. (1992). *Researching Intertextuality Within Collaborative Classroom Learning Environments*. *Linguistics And Education* 4, 313-333.

Silverman, D. (1993). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text And Interaction*. London: Sage Publications.

Silverman, D. (2000). Analyzing talk and text. *Handbook of qualitative research*, 2, 821-834.

Şenöz, C. A. (2005). *Metin Dilbilim ve Türkçe*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

TDK. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Thoman E. ve Jolls T. (2003). *Literacy for the 21st Century an Overview & Orientatin Guide to Media Literacy Education*. Los Angeles: Center for Media Literacy.

Titon, J. T. (1995). Text. *The Journal of American Folklore*, 108, 58-69.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları

Weaver, C. A., & Kintsch, W. (1991). Expository text. *Handbook of reading research*, 2, 230-244.

Yıldırım & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, E. (2010). *Uygulamalı Metin Bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

<http://www.ntvmsnbc.com/id/25116231> adresinden 16.11.2013 tarihinde alınmıştır.